

egységét, így veszélybe sodródik az egészség. És a többi „fertőzés”, ami évszázadok óta ezt teszi mentális és motoros környezetünkön keresztül - az izmusok sora, az eszmék sora, a megrögzött szokások sora, a szabad akarat, vagy az igazságosság ideája, a reklámok és a média igazságai? Tényleg, hogyan állítható helyre az egészség mindezek okozta torzulásból, dugulásból, illúzióból, fantáziálásoktól, amikor ezeket nevezem életem valóságának? Rá tudok-e valaha találni arra az egyszerű módszerre, amire apám a szifonpucolás kapcsán rájött? Hiszen igen egyszerű volt: látta a dugulást, látta a lehetőségeket és látta önmagát, miközben mozdulatai apránként megszüntetik a dugulást. Szinte ott sem volt. Nem szólt egy szót sem. Nem magyarázott, nem szidott senkit, hanem megtette azt, ami szükséges volt. Pedig tudta, hogy újra és újra ki kell majd pucolnia. Talán nem tudta az Emánuel szó jelentését sem, de valahogyan élte.

Kőbánya, 2023. február

HABOS LÁSZLÓ

AZ ÚR BÉKÉJE

A hitoktató lassan lépett ki a templom sötétjéből a vakító nap-fényre. A pap áldásának szavai csengtek még fülében - „És az Úr békéje legyen veletek!” „Az Úr békéje” - ismételte magában a szöveget, miközben szétnézett. A zöldellő templom-kertben kisebb-nagyobb csoportokban beszélgettek volt diákjai. Akadtak mindig néhányan, akik nem siettek el az istentisztelet végeztével, hanem rövidebb beszélgetésre otmaradtak a templom körül, vagy elsétáltak a néhány száz méternyire levő Duna homokos partjára.

Némi izgatottsággal arcán lépett a hitoktató mellé Balázs. Ferenc mostanában ritkán látta a fiatalembert, de feltűnt neki, hogy az mindig tiszta, frissen vasalt öltözkében jelent meg. Észrevette, hogy az ifjú magas termete, finoman laza mozgása, ahogy haladt az úton, vonzotta a mellette elhaladó hölgyek tekintetét. Az ifjú gyengén nyújtotta jobb kezét köszönés gyanánt. A hitoktató hiányolta a férfias erőt a kézszerítésből, majd figyelte, miként emelkedik fel a bal tenyér hangsúlyozandóan az illető mondandóját, amely egy kérdés volt rövid kiegészítéssel

- Mi a véleményed a terrortámadásról? - majd levegővétel nélkül folytatta: - Zsoltot nem izgatja ez a szörnyűség, azt mondja: „Nem érdekelnek az arabok baromságai!” Ferenc akaratlanul is elfordította fejét Zsoltra pillantva, akit szemmel láthatóan tényleg nem érdekelt semmilyen eszmecsere. A szőke fiatalember kissé önelégült arckifejezéssel tekintett a távolba, majd az önfeledten nevetgélő bájos arcú, karcsú leányt szorosán magához ölelte, és megcsókolta.

- Nem értek egyet azzal, hogy a problémákat erőszakkal igyekeznek megoldani az emberek! - válaszolta a hitoktató, miközben tekintetét az őt

megszólító fiatalemberre szegezte.

- De ezekkel a gyilkos állatokkal nem lehet másként bánni, le kell mészárolni mind...!

- Kiknek? Mondd, kik váljanak, ahogyan mondtad: „gyilkos állatokká?” - kérdezte emelkedettebb hangon a hitoktató félbeszakítva Balázs mondandóját. Az meglepetésében nem tudott hirtelen szavakat formálni. Ajkát csak egy erőtlen „de” szócska hagyta el, s felemelt karját is lassan leeresztette.

- Tudom mire célozol! - mondta rövid csend után az egykori tanítvány. - Az erőszak erőszakot szül, és így ez egy ördögi körré válik, aminek sosem lesz vége. De akkor szerinted mi lehet a megoldás?

- Nézd a történelmet. - felelte a hitoktató halkán. Az erő-szakkal való problémamegoldásnak fájdalmas, szörnyű következményei voltak, vannak, és sajnos lesznek, ha nem tanul saját hibáiból az emberiség.

- Voltak a történelemben áldozatok, vér nélküli háborúk? - kérdezte némi iróniával hangján Balázs.

- Háború nem! - válaszolt a kérdésre, majd folytatta a hitoktató: - A háború kegyetlen része a vér, a halál, az ártatlanok szenvedése. De voltak, és remélhetőleg lesznek még az emberiség életében népeket érintő problémamegoldások erőszak és vér nélkül. Gondolj csak Indiára, Gandhi fegyvertelen harcára. Ezekről csak apró betűs szöveget találsz a történelem-könyvben. A világháborúk történetei tananyagok mindenhol. Kérdezem: mennyire tanulta meg a leckét az emberiség? Mennyi vér folyt a második világháború óta! Gondolj csak az öbölháborúra vagy a délszláv háborúra...

- Vagy szeptember 11 -ére! - kiáltotta a szavak közé Balázs.

- Ezeket a terrortámadásokat a bosszú irányítja, amely mindig súlyos következményekkel jár, ártatlanok szenvedéseivel mindkét oldalon! - válaszolta az iljú felkiáltására a hitoktató, majd folytatta:

- A bosszú véleményem szerint a gyengeség jele. Gondolj csak bele, mi lett volna, ha ez a kis ország fegyverrel akarta volna hazazavarni az oroszokat!

- Utálom az oroszokat! Utálom a németeket! Utálom a háborút! - reagált letörten a fiatalember nagyot rúgva egy a lába előtt hevert kavicsba. Mindketten figyelték a sárgás kődarab gurulását, majd megpihenését egy bodzabokor tövében. A lépcső a folyópartra vezetett. Némán lépkedtek lefelé figyelve a Duna vizét. Balázs két kavicsot is a vízbe dobott, majd halkán mesélni kezdett:

- Néhány hónapja temettük el Anna nénit. O a nagymama nővére volt. Tizenegy-két éves voltam, amikor néha mesélt nekem a háborúról. Talán azért akkor, mert ők is a nagyival akkor voltak annyi idősök, mint én. Bizonyára úgy gondolta, hogy jobban megértem mindazt, amit átéltek azokból a borzalmakból. Arról mesélt, hogy hogyan bújnak szorosán össze, amikor megszólaltak a légvédelmi szirénák. Sírtak, mint oly sokan a pincében. Félték és éheztek. Időnként elment az édesanyjuk élelmet

szerezni, akkor még jobban féltek. Nagyon örültek, amikor visszatért és hozott nekik egy falatnyi kenyeret. Aztán egy szörnyű napon nem jött vissza az édesanyjuk. A szomszéd néni mondta el nekik, hogy néhány házzal arrébb holtan fekszik mamájuk a járdán. Egymást öelve zokogtak órákon keresztül. Egyszerűen lelőtte a mamájukat egy német katona! Hát ezért utálok én a németeket! Almomban sokszor láttam azt a jelenetet, amikor megölték a dédmamámat. Pisztollyal a kezemben követtem azt az átkozott gyilkost és miután utolértem, szó nélkül lelőttem, mint egy kutyát.

A fiú kezéből újabb kavicsok repültek a folyóba, majd hosszasan a napba nézett, mint aki köszönését hallgat, helyeslést képzeletbeli bosszújára. Megdörzsölte szemét, majd folytatta monológiáját:

- Anna néni, - aki többször eljött élem az iskolába - társaim gúnyolták. Aggszűznek nevezték. Tény, hogy egyedül élt közel a hetvenedik születésnapjához. Nem ment férjhez. Nem voltak barátai sem, csak hozzánk járt látogatóba. Egyébként okos, értelmes nő volt, bármiről kérdeztem, mindenben tudott segíteni a házi feladataim elkészítésekor. Egyszer már középiskolás éveimben megkérdeztem édesanyámtól, hogy miért nem ment férjhez Anna néni. Anyukám azt válaszolta, hogy azért nem, mert nem lehetett gyermeke. Azért nem szülhetett a szerencsétlen gyermeket, mert alig fél évvel az édesanyjuk halála után - akit az a gazember német megölt - elfoglalták a házat az oroszok és egy „szemét állat ruszki” megerőszkolta az akkor tizenhárom éves Annát, és valamilyen baja lett miatta. Nos ezért utálok az oroszokat és azt a rohadt háborút! Két kavics került időközben Balázs tenyerébe, melyeket oly erővel szorított, mint amikor diót tör az ember.

- Azt a mocskot is megöltem már gondolatban! - mondta suttogva, miközben tekintetét kérdően a hitoktatóra vetette. Tudta jól Ferenc, hogy az őt megtalált tekintet kérdés, amelyre válaszolnia kell. Megdöbbenően hatott rá az ifjú lelkében dúló fájdalom, ez a harmadik generációs fájdalom, ez az el nem múlt bosszúvágy. Láthatta, hogy az áldozatok generációkon keresztül hordozzák a fájdalmat, mely gyűrűzik, mint a folyóba dobott kavics után keletkezett hullám. Egy nagy sóhajtás után akadozva kezdte válaszát:

- Szomorú történetekről számoltál be, melyek sajnos nem egyediek. Tudom jól, hogy az nem lehet elegendő vigasz számodra, hogy másokkal is megtörténtek hasonló esetek! A háború az emberek bűne, és az ilyen szörnyű, kegyetlen következmények is mind az emberek bűnei...!

- Bűnök! Vétkek! Hol volt akkor, és hol van ma az ártatlanokat szerető, igazságos Isten? - vágott közbe ismét Balázs. A hitoktató nem bánta most ezt a közbeszólást. A néma, a függöny mögé bújít Istenről sokszor vitatkozott már embertársaival. Úgy gondolta, a problémákat az emberek okozzák maguknak, így a megoldás is az emberre vár. Az Isten nem egy lámpásba zárt szellem, aki kiszabadulva teljesíti az ártatlanok

kéréseit. Gondolatai között keresgélt, hogy megtalálva a megfelelő vezérfonalat, felfűzhesse gondolatsorát az ifjú kérdező számára, amikor ismét, mint egy lyukas luftballon, melyből menekül a levegő, úgy sziszegett a türelmetlen kérdés

- Erre nincs válasz ugye? Vagy az Isten is gyáva?
- Az Isten nem gyáva! - hangzott az Isten becsületét védeni igyekvő válasz.- Csak az ember gyáva. Ismét mondom: Nézd csak az emberiség történelmét! Sokszor kerültek emberek, népek szörnyű kilátástalan helyzetbe. A harcokban az erősebb legyőzte a gyengébbet, hogy uralkodhasson rajta. Tették sokszor ezt az Isten nevében. A legyőzöttek nagy bánatukban az Istenhez fohászkodtak segítségét kérve. Hogyan zárhatna le az Isten is egy háborút?

- Igazságosan!

- A pusztítás kinek lenne igazságos? Isten igazsága a szeretet, hisz erről szól a léte. Ennek eredménye a teremtés! Hiszen a létezésünk maga a lehetőség a választás a jó és a rossz között.

- Az erőszak egyidős az emberiséggel, mindig is volt és mindig is lesz erőszak a Földön! - fakadt ki Balázs.

- Állításod a múltra igaz, de a jövőt nem ismeri senki. A jövő titokzatos, lehet szörnyűséges és lehet csodálatos. Képzeld el egy erőszak nélküli világot...!

- Azt lehetetlen még elképzelni is! - vágta közbe a fiú.
- Igazad van, ne álmodozunk, hanem inkább hallgassunk a költő szavára: - „Nem elég a jóra vágyani, a jót akarni kell, s nem elég akarni, de tenni, tenni kell!” Tégy az erőszak ellen! - mondta Ferenc mélyen Balázs szemébe nézve. Az ifjú meglepődött a felszólításon. Eddigi beszélgetésük kijelentő módban folyt némi felkiáltással, de ez a szívig ható felszólítás megdöbbenette a fiatalembert. Visszautasíthatatlan válaszokat keresett magában, félt a tehetetlenségtől. Törte a fejét, hogy legalább csak egy megcáfolhatatlan gondolat jutna hirtelen eszébe...!

- Mit tehetek én, egy homokszem ezen a hatalmas világon, a tengernyi erőszak ellen? - kérdezte nyugodtan, némi elégedettség érzéssel.

- Jól mondd! Helyesen mondd! Nagyon rossz irányba halad a világ, nagy a szeretetlenség mindenütt. Igazad van: mindannyian csupán homokszemek vágyaink. De hallgasd, mit mondott Günther Eigh: „Legyetek homok és ne olaj a világ forgatagában!” - mondta, miközben kedvesen rámosolygott Balázásra. A fiú behunyta szemét és érezte, hogy lehullik róla a páncél, hogy elgyengült kezéből kiesik a kard, hogy eldőlt a csata... Nem akart a hitoktató szemébe nézni. Cipője orrát figyelte, miközben halkán megszólalt:

- Szóval legyek homok... ?!

- Legyél ember, legyél olyan ember...!

- Olyan Homokember! Olyan, mint amilyen Lídiában volt Gandhi! - a név kimondása végén elakadt a hangja, felemelte a fejét és ismét a napba nézett. Néhány másodperc elteltével feje fölé emelte kezét köszönésképpen, majd lassan elindult a folyó szélén a

víz folyásával szemben. A hitoktató a fiú lábnyomait figyelte a homokban. Nézte, ahogy a visszahúzódtott hullámok után ott maradt a víz. Majd elmosolyodva a szikrázó napba nézett. Elmosolyodott, mert az ifjú emberben egykori lázadó önmagára ismert, akit legyőzött a Szeretet.

MÁTÉ-TÓTH ANDRÁS

TEOLÓGIA & KÖZÖSSÉGFEJLESZTÉS

Előadásomban az egyházfejlesztés és a teológia között viszonyt törekszem elemezni.³ Két nézőpont metszetét, egymásba fonódását, tandemjét vagy tangóját mutatom be - három lépésben. Először a profán és a szent tudás egymásra hatásának modelljeiről beszélek, a teológia és a társadalomtudományok viszonymodelljeinek mintájára. Másodsor a teológiahányos egyházfejlesztésből fakadó egyházi következményekre térek ki. Végül szeretném ráirányítani a teológia lehetséges hozzájárulásaira az egyház fejlesztés törekvéseiben és műveleteiben.⁴ Teológián az istenismeret rendszerezettségét értem, a közösségfejlesztés területére koncentráló témák a gyakorlati teológia területére tartoznak, amely ötvözi a társadalomtudományok és a teológia elméleteit és módszereit. Egyházfejlesztésen az intézményfejlesztés és csoport dinamika egyházi közegben történő alkalmazásainak összességét értem. Mondandóm lényege egy tézismondatban is össze lehet foglalni: az egyházfejlesztés dinamikája csak az istenismeret dinamikájával egybefonva válhat az egyház javára. Ugyanez fordítva is igaz: az istenismeret dinamikája az egyházi dinamikába fonódva lehet valóban Isten ismerete, akit a keresztények Jézus Krisztusban imádnak és követnek. A teológia mindig az adott társadalom és kultúra dinamikus transzformációjában rendszerezi az Istenről és műveiről való tudást. Íve és hullámszerűsége van ennek az átalakulási folyamatnak, mint a barátság, párkapcsolat, közösségnek. Bizonyosságok és bizonytalanságok, stabilitások és krízisek fázisai követik és váltják egymást. A teológia hol megtalálja a megfelelő szavakat, hol elcsendesedik vagy dadogóvá válik, hol pedig maga is meglepődve új, eredeti nyelvre talál. A valódi teológia nyelveken beszél, számos nyelven, múltjának és saját korának nyelvén, s néha ihletett, misztikus nyelven. Mindez igaz a közösségfejlesztő tréningekre is, melyek az adott társadalmi és kulturális közeg belátásait és technológiáit alkalmazza. Módszerei és célkitűzései változóak,

jelentősége hol felerősödik, hol elhalványul. A közösségek állagának feltárása, tervezése, elmozdítása és előmozdítása sokrétű és hullámszerű folyamat. Rutinok és eredeti kezdeményezések, szokott és szokatlan tapasztalatok váltják benne egymást. A megtervezett folyamatok egy része előre látható, másik része tele van meglepetésekkel. A teológia és a fejlesztés is igyekezett, történés és megajándékozottság szötte, melynek mintát végső soron egyedül a Mindenható látja át, hitünk szerint végső soron Ő maga hímezi.

Teológiai és civil tudás együttműködésének modelljei A teológia történetének legutóbbi évszázadában a profán tudások felől nézve jelentős fordulat állt be, amely azonban messze nem tekinthető sem lezártnak, sem általánosan ismertnek. A modern társadalmi viszonyok, valamint a természet- és társadalomtudományok felerősödött dinamikájára az egyházi tanítóhivatalok rigid elutasítással válaszoltak, így törekedvén védeni az addigi tudások és pozíciók érvényességét. A profán tudások pedig saját logikájuk szerint értelmezték a kortárs folyamatokat, s vetettek fel víziókat és megoldásokat. Etsi Deus non daretur - mintha nem létezne Isten, vagy ahogyan Charles Taylor fogalmazza: immanens keretben gondolkodva. A század második felében elsősorban protestáns, majd katolikus oldalról is a teológiában a modern világgal és tudománnyal való dialógus igénye és szükséglete merült fel, a teológia egyre inkább rálátott kulturális és társadalmi beágyazottságára. A történelemtől és társadalomtól független igazságok helyébe az a belátás került, hogy az istenismeret mindig az adott kor nyelvén szólal meg. Egészen odáig menően, hogy lehetőség nyílt az istenismeret szent forrásai mellé az istenismeret profán forrásait is figyelembe venni. Katolikusok az idők jeleiről kezdtek beszélni, protestánsok a felvilágosodásban és modernitásban a kereszténység tovább fejlődését és nem tragédiáját kezdték látni. A modern gondolkodás és a teológia közötti falak részben leomlottak, részben rendületlenül tovább állnak. Ennek a viszonyrendszernek a tipizálását végezte el két német teológus, Norbert Mette és Hermann Steinkamp a teológia és a társadalomtudományok viszonyára koncentrálva, amely alkalmas a teológia és a csoportfejlesztés, tágabban a szent tudás és a profán tudás viszonyának elemzésére.⁵

Cseléd modell

A cseléd (latinul ancilla) modell a teológia történetében a filozófia és a teológia, illetve az egyház tanítása közötti viszonyt volt hivatva kifejezni. *Philosophia est ancilla theologiae* - a filozófia a teológia szolgálólánya, cselédje képviselte a középkori teológia már Aquinói

³ Az egyházfejlesztők 2017-es konferenciáján elhangzott előadás kibővített változata.

⁴ A téma első magyar nyelven is hozzáférhető könyvei: Paul M. Zulehner, Josef Fischer und Max Huber, *Népem lesztek: a gyülekezeti hit alapjai, mit der Unterstützung von Rohonci Katalin* (Luzern: Egyházforum, 1990); Gerhard Lohfink,

Milyenek akarta Jézus a közösséget? A keresztény hit társadalmi dimenziója, mit der Unterstützung von Kocsi György (Luzern: Egyházforum, 1990)

⁵ Norbert Mette und Hermann Steinkamp, *Sozialwissenschaften und praktische Theologie* (Patmos-Verlag, 1983)